

συνακόλουθα με ότι τώρα αποτελεί μια πλούσια βιβλιογραφία, η οποία αμφισβητεί τις αξίες της τεχνολογίας, τεκμηριώνονται έτσι τα συμπεράσματα και η προειδοποίηση του Ρεκλύ, ενισχυόμενα από μια πολύ πιο συντριπτική απόδειξη: την καταστροφή των φυσικών πόρων του πλανήτη και τη μόλυνση της ατμόσφαιρας, που απειλούν τώρα την ύπαρξη της Ανθρωπότητας).

Η εξέλιξη της Ανθρωπότητας και της Φύσης

Το ερώτημα αναφορικά με το βαθμό στον οποίο η δράση του ανθρώπου χρησιμεύει είτε για να βελτιώσει, είτε για να αλλοιώσει την όψη της φύσης, μπορεί να φανεί σαν ολότελα ανώφελο στο νου των οπαδών μιας λεγόμενης θετικής τάσης· παρόλα αυτά όμως αποκτάει μια εξαιρετική σημασία. Η ανάπτυξη της ανθρωπότητας είναι δεμένη απ' τη φύση της με τις φυσικές συνθήκες που επικρατούν

γύρω της. Μια κρυφή αρμονία δημιουργείται ανάμεσα στη γη και το έθνος που τρέφεται απ' αυτή κι αν καμιά κοινωνία είναι αρκετά απερίσκεπτη ώστε να διαταράξει με την επέμβασή της τα στοιχεία που συνθέτουν την ομορφιά της περιοχής της, είναι βέβαιο ότι τελικά θα μετανοιώσει. Σ' ένα σημείο όπου η εδαφική διαμόρφωση της χώρας είναι παραμορφωμένη κι όπου όλη η ποιητική χάρη έχει εξαφανιστεί απ' το τοπίο, η φαντασία σβήνει κι ο νους γίνεται στείρος, ένα πνεύμα ρουτίνας και δουλικότητας καταλαμβάνει την ψυχή και την οδηγεί στη νάρκη και το θάνατο. Ανάμεσα στις αιτίες που έχουν προξενήσει την εξαφάνιση τόσο πολλών μορφών πολιτισμού μέσα στην ιστορία της Ανθρωπότητας, θα πρέπει να παραχωρήσουμε την πρώτη θέση στην ασύνετη βία, με την οποία μεταχειρίστηκαν τη γη που έτρεφε τα περισσότερα έθνη. Κατέστρεψαν τα δάση, στέρεψαν τις πηγές κι έκαναν τα ποτάμια να πλημμυρίσουν κι ύστερα απ' αυτή τη ζημιά

πού προκάλεσαν στο κλίμα, περιβάλανε τις πόλεις τους με μια ζώνη από βαλτώδη κι ανθυγιεινά εδάφη κι έπειτα, όταν η φύση την οποία βεβήλωσαν τους έδειξε την εχθρότητά της, άρχισαν να την μισούν κι όντας ανίκανοι, όπως οι πρωτόγονοι, να ξαναγυρίσουν στη ζωή των δασών, αφέθηκαν να βυθιστούν σε μια ολοένα και μεγαλύτερη κατάπτωση διαμέσου του δεσποτισμού των ιερών και των βασιλιάδων.

Ακόμα και σήμερα κι ανάμεσα σε έθνη που έχουν τον πιο προχωρημένο πολιτισμό, ένα μεγάλο μέρος των ανθρώπινων ενεργειών έχει σα μοιραίο αποτέλεσμα την αλλοίωση του εδάφους και την παραμόρφωση της όψης της φύσης. Ειδωμένη σα σύνολο, η ανθρωπότητα δεν έχει ακόμα ξεφύγει απ' την πρωτόγονη βαρβαρότητα. Το έργο της καταστροφής παίρνει μια διαφορετική όψη ανάμεσα στα διάφορα έθνη, σύμφωνα με τον εθνικό χαρακτήρα του συστήματός τους. Οι

Άραβες, οι Ισπανοί κι οι Ισπανοαμερικάνοι καταστρέφουν ολότελα τη δασική βλάστηση κι αφήνουν την επιφάνεια της γης να ξεραθεί και να κιτρινίσει απ' τον ήλιο. Οι Ιταλοί κι οι Γερμανοί, απ' την άλλη μεριά, σακατεύουν με σκανδαλώδη τρόπο τα δένδρα που δεν καταστρέφουν ολότελα και τους δίνουν την όψη πασάλων ή σκουπόξυλων. Οι Γάλλοι χωρίζουν τη γη τους σε αμέτρητα αγροτεμάχια, παράγοντας διάφορα είδη προϊόντων τα οποία, όταν τα κοιτάξεις από μακριά πάνω στις πλαγιές των λόφων, μοιάζουν με πολύχρωμα υφάσματα απλωμένα πάνω στη γη. Στις Ενωμένες Πολιτείες η γη έχει διαμελιστεί σε γεωμετρικά τετράγωνα, που είναι όλα ομοιόμορφα κι έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά, παρά τις διακυμάνσεις και τις κλίσεις του εδάφους. Τέλος σε μερικές χώρες ο! ιδιοκτήτες της γης, είτε είναι φτωχοί αγρότες είτε μεγαλοκτηματίες, περιβάλλουν την ιδιοκτησία τους με προστατευτικούς τοίχους και τους οχυρώνουν

με τάφρους, σα νάταν πολιορκημένα κάστρα... Πόσες χώρες υπάρχουν στην Ευρώπη στις οποίες μπορεί κανείς να ταξιδέψει ολόκληρες ώρες, δίχως να βρει ούτε ένα μέρος στο οποίο θα μπορούσε να πέσει η ματιά του καλλιτέχνη, χαρίζοντάς του κάποιο βαθμό ικανοποίησης;

Η βεβήλωση της φυσικής ομορφιάς

Και σε ποιο βαθμό οι ανώτερες πτυχές της φύσης βρίσκουν ανάμεσά μας την αναγνώριση πού τους αρμόζει; Στις ακτές, οι πιο γραφικοί μας γκρεμοί κι οι πιο γοητευτικές μας παραλίες μονοπωλούνται, στις περισσότερες περιοχές, είτε από ζηλόφθονους ιδιοκτήτες, είτε από κερδοσκόπους, που εκτιμούν τις φυσικές ομορφιές με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που εκτιμάει ένα κομμάτι χρυσού ένας αργυραμοιβός. Στις πιο πολυσύχναστες ορεινές περιοχές, μια παρόμοια μανία για ιδιοποίηση καταλαμβάνει

τους κατοίκους· τα χωράφια χωρίζονται σε τετράγωνα και πουλιώνται στο μεγαλύτερο πλειοδότη. Κάθε φυσικό αξιοπερίεργο, ο βράχος, η σπηλιά, ο καταράχτης, ο σταλαχτίτης, όλα ακόμα κι ο ήχος ενός αντίλαλου, μπορεί ν' αποτελέσουν ατομική ιδιοκτησία. Οι ίδιοι οι καταράχτες εκμισθώνονται σε εργολάβους, οι οποίοι τους περιβάλλουν με ξύλινους φράχτες, για να εμποδίζουν τους ταξιδιώτες, που δεν πληρώνουν, να χαζεύουν την πτώση του νερού κι έπειτα, χάρη σ' εγκωμιαστικά άρθρα που δημοσιεύονται στον καθημερινό τύπο, εκμεταλλεύονται το ίδιο ακριβώς το φως, που παίζει με τα νερά του καταράχτη και το ράπισμα του ανέμου, που σκορπάει σύννεφα από πούσι πάνω απ' την άβυσσο και τα μετατρέπουν σε ρευστό χρήμα.

Κανένας ταξιδιώτης δεν μπορεί ν' αποφύγει την αίσθηση μιας βαθειάς ταπείνωσης όταν συγκρίνει τον σημερινό Νιαγάρα, όπως τον

έχουν καταστήσει οι άνθρωποι, με τον πρώην «Κεραυνό των Νερών», όταν είχε αφιεθεί στην απλότητα που διέθετε όταν μας τον πρόσφερε η φύση. Φρικιαστικά οικοδομήματα, μύλοι, εργαστήρια, ξενοδοχεία κι αποθήκες έχουν ριζώσει πάνω απ' τους γκρεμούς, ενώ κερδοσκόποι διαφημιστές, χρησιμοποιώντας την ομορφιά του Νιαγάρα για να πουλήσουν τα εμπορεύματα ή τα ποτά τους, έχουν τοποθετήσει τις βδελυρές και παραπλανητικές πινακίδες τους μπροστά στο βρυχώμενο καταράχτη. Άλλα άτομα, ακόμα πιο απαίσια στην εφευρετικότητά τους, έχουν μάταια επιχειρήσει να προσθέσουν μερικά ποιητικά χαρακτηριστικά στο τοπίο, χτίζοντας Κινέζικα κιόσκια και Γοτθικούς πυργίσκους. Τα δέντρα κι η βλάστησή τους, πού σχημάτιζαν ένα τόσο κατάλληλο πλαίσιο για το λευκό αφρό του νερού, έχουν πέσει κάτω απ' το χτύπημα του τσεκουριού κι η ίδια η ποσότητα του νερού ελαττώνεται καθη

μερινά, εξαιτίας των πλαϊνών καναλιών, τα οποία έχουν ανοίξει οι ιδιοκτήτες των μύλων, για ν' αντλήσουν νερό απ' το Νιαγάρα πού θα χρησιμέψει για τη λειτουργία των μηχανών τους.

Η αντιμετώπιση της φύσης στο Μεσαίωνα

Κάτω απ' τα βάρβαρα χέρια των κατακτητών της Ρώμης και στη διάρκεια της θλιβερής περιόδου του μεσαίωνα, οι χιλιάδες δούλοι που καλλιεργούσαν τη γη δεν ήταν παρά σε μικρό μόνο βαθμό ικανοί να κατανοήσουν την ομορφιά της γης, πάνω στην οποία περνούσαν την άθλια ζωή τους· και κάθε συναίσθημα πού τους ενέπνεε σεβασμό για το τοπίο πού τους περιέβαλε, θα πρέπει να είχε αναγκαστικά ένα αλλοιωμένο χαρακτήρα. Η πίκρα της ζωής θα πρέπει νάταν τότε γι' αυτούς πολύ πιο έντονη, πράγμα πού τους εμπόδιζε να απολαύσουν οποιαδήποτε ευχαρίστηση θαυμάζοντας τα σύννεφα πού

περνούσαν, τους βράχους και τα δένδρα. Τότε υπήρχαν παντού καυγάδες, μίση, τρομοκρατία, πόλεμοι και λιμοί. Το καπρίτσιο κι η σκληράδα του αφεντικού αποτελεί το νόμο του υπόδουλου· σε κάθε άγνωστο πρόσωπο νομίζουν ότι αναγνωρίζουν ένα δολοφόνο, καθώς τα ονόματα του ξένου και του εχθρού ήταν τότε συνώνυμα. Σε μια τέτοια κοινωνία, αν ένας γενναίος άνθρωπος επιθυμούσε να πολεμήσει τη μοίρα του και να διατηρήσει την αυτο-συνείδηση της ίδιας του της ψυχής, το μόνο πράγμα πού μπορούσε να κάνει ήταν νάναι εύθυμος κι ειρωνικός, να σατυρίζει τον ισχυρό κι ιδιαίτερα τ' αφεντικό του, αλλά όταν ατένιζε τη γη δεν του έμενε τίποτα παρά μόνο θλίψη. Το μεγαλείο των πιο αξιαγάπητων χαρακτηριστικών της φύσης που τους περιέβαλε, δεν μπορούσε παρά να παραμείνει άγνωστο στους ανθρώπους οι οποίοι, επηρεασμένοι από ένα συγκεχυμένο φόβο, που τους διατηρούσαν επίμονα οι κάθε είδους μάγοι, φαντάζονταν

ακόμα κι ότι σε κάθε φαράγγι, σε κάθε σπηλιά, στην ορεινή χαράδρα και στη νεκρική σιγή των δασών, μπορούσαν να διακρίνουν φρικιαστικά φαντάσματα και τρομερά τέρατα, πού ήταν μισά κτήνη και μισά δαίμονες. Τι παράξενες ιδέες πρέπει να έτρεφαν για τον κόσμο και τις ομορφιές του, εκείνοι οι καλόγεροι του μεσαίωνα που, στους γεωγραφικούς τους χάρτες, συνήθιζαν πάντοτε να ζωγραφίζουν, δίπλα στ' όνομα κάθε μακρινής χώρας, παράξενα ζώα που ξερνούσαν φλόγες, ανθρώπους που είχαν οπλές αλόγων ή ουρές ψαριών, γρύπες με κεφάλια κριαριών ή ταύρων, ιπτάμενους δράκοντες κι ακέφαλα κορμιά με άγρια γουρλωμένα μάτια, που βρίσκονταν στη μέση του στήθους τους!

Σήμερα

Τα έθνη πού κατέχουν σήμερα την πρώτη θέση στην Ανθρωπότητα, σύμφωνα με την

πολιτισμική τους υπεροχή, δεν ασχολούνται γενικά παρά μόνον ελάχιστα με τον καλλωπισμό της φύσης. Όντως πολύ πιο αφοσιωμένα στη βιομηχανική παρά στην καλλιτεχνική δεξιοτεχνία, προτιμούν τη δύναμη απ' την ομορφιά. Ο παγκόσμιος πόθος του ανθρώπου είναι να προσαρμόσει τον πλανήτη στις ανάγκες του και να τον εξουσιάσει ολοκληρωτικά, προκειμένου ν' αντλήσει απ' αυτόν τους τεράστιους θησαυρούς του. Τον σκεπάζει μ' ένα δίκτυο δρόμων, σιδηροδρόμων και τηλεπικοινωνιών, γονιμοποιεί τις έρημους του και γίνεται κύριος των ποταμών του· διαλύει τις ανηφορικές κλίσεις του εδάφους και τις επιστρώνει με τη μορφή πρόσχωσης στους κάμπους. Ανοίγει δρόμο μέσα απ' τις Άλπεις και τις Άνδεις κι έχοντας συνδέσει την Ερυθρά θάλασσα με τη Μεσόγειο, ετοιμάζεται ν' αναμείξει τα νερά του Ειρηνικού μ' εκείνα των θαλασσών των Δυτικών Ινδιών. Όλοι σχεδόν οι άνθρωποι,

όντας είτε όργανα είτε μάρτυρες αυτών των τεράστιων εγχειρημάτων, αφήνονται να παρασυρθούν απ' τη γοητεία της εργασίας κι η μόνη τους έγνοια είναι πώς να μπορέσουν να πλάσουν τον πλανήτη, δίνοντάς του τη μορφή που τους βολεύει καλύτερα! Κι ακόμα, όταν ο άνθρωπος δημιουργεί κάποιο ανώτερο ιδανικό, αναφορικά με τη δραστηριότητά του πάνω στον πλανήτη, κατορθώνει πάντοτε να βελτιώσει την επιφάνειά του, παρόλο που επιτρέπει στο τοπίο να διατηρήσει τη φυσική του ομορφιά. Η φύση διατηρεί την ομορφιά της, όταν ο πραγματικά έξυπνος γεωπόνος εγκαταλείπει τη βεβιασμένη αύξηση της παραγωγής και την τεχνητή ωρίμανση, όπως συμβαίνει με τις αμεθόδευτες καλλιέργειες των πιο ποικίλων ειδών σ' ένα έδαφος του οποίου αγνοεί τις ιδιότητες, όταν, πρώτου να δώσει οδηγίες για την καλλιέργεια, καταλαβαίνει, κύρια και πρωταρχικά, πως το έδαφος δεν πρέπει να υφίσταται απερίσκεπτη μεταχείριση κι έχει

προηγούμενα την ικανότητα ν' ανακαλύπτει πιο είδος είναι το πιο κατάλληλο γι' αυτό.... Στην Ελβετία, στις όχθες των μεγάλων λιμνών και μπροστά απ' τα γαλάζια βουνά και τους ακτινοβόλους σταλαχτίτες, πόσα παραδείγματα υπάρχουν, τόσο για αγροκτήματα όσο και για βίλλες, τα οποία με το καταπράσινο γρασίδι τους, τα σύδεντρα από λουλουδοκρέββατα και τους σκιερούς τους τοίχους, κάνουν ακόμα πιο όμορφη και γοητευτική την όψη της φύσης, σα να υπήρχαν σε κάποιο ευχάριστο όνειρο του διερχόμενου ταξιδιώτη!

Ο πλανήτης ανήκει σε όλους

Στη σημερινή εποχή, η απελευθέρωση απ' την προκατάληψη, που προσφέρει η επιστήμη, η αγάπη για την ελευθερία, που διαδίδεται παντού όλο και πιο πλατιά, το αίσθημα αλληλεγγύης, που συχνά μας επηρεάζει δίχως να το ξέρουμε και μας διδάσκει την αλήθεια ότι ο

πλανήτη ανήκει σε όλους, έχουν επεκτείνει ιδιαίτερα την προοπτική της σκοπιάς που έχει υιοθετήσει ο άνθρωπος. Συνάμα, η διάδοση των ταξιδιών αποκαλύπτει ολοένα και περισσότερο την ομορφιά του πλανήτη και την αρμονία των συντελεστών της... Πλήθη ζωγράφων, σκιτσογράφων και φωτογράφων διασχίζουν ολόκληρο τον πλανήτη, απ' τις όχθες του Γιάνγκ Τσε Κιάνγκ ως τις όχθες του Αμαζόνιου· μελετούν την ξηρά, τη θάλασσα και τα δάση σ' όλη την ποικιλία των πτυχών τους. Μας εκθέτουν όλα τα υπέροχα τοπία της γης που κατοικούμε και σα συνέπεια, του ότι έρχονται ολοένα και περισσότερο σε πιο στενή επαφή με τη φύση και των έργων τέχνης που φέρνουν μαζί τους απ' τ' αμέτρητα ταξίδια και τις περιπλανήσεις τους, όλοι οι καλλιεργημένοι άνθρωποι μπορούν τώρα να εξοικειωθούν με τα χαρακτηριστικά και τις πλευρές διάφορων χωρών του κόσμου. Η τάξη των διακεκριμένων επιστημόνων, παρόλο που είναι αριθμητικά μικρότερη απ'

την τάξη των καλλιτεχνών, εξακολουθεί νάναι πιο χρήσιμη στο έργο της έρευνας· εξερευνεί επίσης τον πλανήτη κι ολόκληρος ο κόσμος αποτελεί τώρα το πεδίο μελέτης της.

Εκπαίδευση και Άνθρωπος

Έχει γίνει τώρα αισθητό ότι, εκτός αν επιθυμούμε να κάνουμε ένα διαχωρισμό ανάμεσα σε πνευματική κι ηθική αδυναμία, είναι απαραίτητο ν' αντισταθμιστεί, έναντι οποιασδήποτε θυσίας, ο χυδαίος χαρακτήρας τόσο πολλών άσχημων και κοινότοπων πραγμάτων, στα οποία οι στενοκέφαλοι άνθρωποι νομίζουν ότι διακρίνουν τα ίχνη του σύγχρονου πολιτισμού, απ' την ενατένιση του υπέροχου τοπίου του πλανήτη. Η άμεση μελέτη της φύσης κι η παρατήρηση των φαινομένων της είναι απαραίτητο να γίνει ένα απ' τα βασικά στοιχεία της μόρφωσης κάθε καλλιεργημένου ανθρώπου· επίσης η δεξιοτεχνία κι η μουϊκή δύναμη είναι

απαραίτητο ν' αναπτυχθούν σε κάθε άτομο, έτσι ώστε νάναι ικανό να δρασκελίζει τη κορφή του ψηλότερου βουνού και να κοιτάζει κάτω την άβυσσο δίχως φόβο, καθώς επίσης και να διατηρήσει σ' ολόκληρο το φυσικό του είναι εκείνη τη φυσική ισορροπία δύναμης, δίχως την ύπαρξη της οποίας οι πιο ευγενικές προθέσεις σκεπάζονται από ένα πέπλο λύπης και μελαγχολίας. Ο άνθρωπος της σύγχρονης εποχής οφείλει να συνδυάσει στο πρόσωπό του όλες τις αρετές εκείνων που έζησαν πριν απ' αυτόν πάνω στον πλανήτη· δίχως να παραιτηθεί απ' οποιοδήποτε απ' τα τεράστια πλεονεκτήματα που του χάρισε ο πολιτισμός, έχει επίσης καθήκον να διατηρήσει αναλλοίωτη όλη τη ρώμη πού κληρονόμησε και να μην αφεθεί να τον ξεπεράσει οποιοδήποτε πρωτόγονο ον του πλανήτη, σε δύναμη, δεξιοτεχνία ή γνώση των φυσικών φαινομένων.

Μια αναζωογονητική εκπαίδευση αυτού του είδους θα μας προσφέρει την πιο μεγαλειώδη ανάπτυξη της πραγματικής αγάπης για τη φύση. Η υποδούλωση κι ένα πνεύμα ρουτίνας μπορεί να τη νοθέψουν, αλλά η γνώση κι ελευθερία της προσφέρουν μια νέα ζωή. Η επιστήμη, η οποία μετατρέπει σταδιακά τον πλανήτη σ' ένα μεγάλο οργανισμό που εργάζεται πάντοτε για χάρη της ανθρωπότητας, με τη βοήθεια των ανέμων και των ρευμάτων, του ατμού και του ηλεκτρισμού, μας υποδεικνύει συνάμα τα μέσα για τον καλλωπισμό της επιφάνειας του πλανήτη και για τη μεταμόρφωσή του σ' εκείνο τον μαγικό κήπο τον οποίο ονειρεύτηκαν οι ποιητές όλων των εποχών. Μολοντούτο, παρόλο που η επιστήμη μπορεί να φέρει μπροστά στα μάτια μας το μακρινό μέλλον μιας δοξασμένης γης, δεν μπορεί να τελειοποιήσει από μόνη της αυτό το σπουδαίο έργο. Μια ηθική πρόοδος πρέπει αναγκαστικά ν' αντιστοιχεί σ' αυτή

της σαν αδέρφια και να κατορθώσουν να εγκαθιδρύσουν τη μεγάλη συνομοσπονδία των εθνών.

* Περιλαμβάνεται στο βιβλίο των Μάρει Μπούτσιν και Άλαν Ρόμπερτς «Η Οικολογία και Η Επαναστατική Σκέψη», εκδόσεις «Ελεύθερος Τύπος», Αθήνα (σελ. 58-65). Μετάφραση Νίκος Β. Αλεξίου.